

Marc Villanueva Mir

A l'ombra del Theatertreffen. Una crònica des de l'Internationales Forum 2017

Pausa 39 (2017)

El jove dramaturg i investigador català Marc Villanueva ha assistit enguany a l'Internationales Forum del Theatertreffen, una trobada en què creadors de diverses disciplines són convidats a seguir el festival berlinès i a participar d'espectacles, trobades o *workshops* conduïts per artistes capdavaners. Villanueva en destaca com a virtut el fet que l'Internationales Forum aculli mirades emergents i crítiques i, per tant, alternes al model actual del Theatertreffen, festival referent de l'escena alemanya.

Una directora holandesa resident a Los Angeles que es prepara per recórrer la frontera entre els Estats Units i Mèxic com a viatge de documentació per a una peça que vol connectar espais dels dos països a través de *streaming*. Un escriptor libanès compromès amb la lluita contra els combustibles fòssils que tracta d'arrencar una acadèmia de teatre en una granja. Una artista alemanya especialitzada en pirotècnia que recentment ha dirigit un concert en un *skatepark* on van actuar un percussionista i sis *skaters*. Aquests són els perfils d'alguns dels creadors i creadores participants en la darrera edició de l'Internationales Forum del Theatertreffen, de la qual vaig tenir la sort de formar part.

L'Internationales Forum és un dels esdeveniments que tradicionalment acompanyen el Theatertreffen, juntament amb el Stückemarkt. A través seu, prop de quaranta creadores amb diferents perfils professionals (directores, autores, intèrprets, escenògrafes i tota mena de figures híbrides), menors de trenta-cinc anys i procedents de països com Alemanya, Ucraïna, Kosovo, Grècia, Pakistan, Tailàndia o Argentina són convidades a Berlín per seguir la totalitat del festival. L'objectiu és generar un espai en què les participants (becades pel Goethe-Institut) puguin intercanviar les seves experiències, preocupacions i reflexions al llarg d'un atapeït programa d'activitats que inclou l'assistència a una vintena d'espectacles, discussions amb directors i equips artístics i la realització de *workshops* conduïts per artistes com Ivo Dimchev, Kris Verdonck o el col·lectiu Ligna.

Durant les dues setmanes i mitja en què acull la celebració del Theatertreffen, el Haus der Berliner Festspiele es converteix en el centre simbòlic del teatre alemany. Aquí es dona el tret de sortida d'un dels festivals de referència de l'escena alemanya, i arribar al qual constitueix el màxim reconeixement a què pot aspirar una peça produïda en l'àmbit germanoparlant. El Theatertreffen convida cada any deu produccions, que un jurat compost per set membres ha designat com les «més destacades» de l'any anterior, després d'estar viatjant d'estrena en estrena i d'haver vist, en tres-cents seixanta-cinc dies, una mitjana (per cap) de dues-centes funcions.

És davant la posició hegemònica de què disposa el festival que crida més l'atenció l'espai d'autonomia que ocupa l'Internationales Forum, ja que el perfil de les seves participants s'apropa molt més a l'escena emergent o alternativa que al model oficial representat pel Theatertreffen, de manera que n'acaba resultant la construcció d'una mirada explícitament crítica. És en aquest sentit que diria que, més que situar-se al cor del festival, el Forum es troba a la seva ombra. Si no és que no n'és directament l'ombra. I aquesta és una de les seves grans virtuts.

Discussió amb Peter Seynaeve i Stefan Bläske (*Five Easy Pieces*). Foto: Sylvana Seddig.

Recordo perfectament el sentiment d'indignació que va apoderar-se de totes nosaltres després de la peça inaugural, la versió de *Les tres germanes* de Theater Basel, dirigida per Simon Stone, una reescriptura en clau d'actualitat del clàssic de Txèkhov, amb una escenografia espectacular i una superficialitat absoluta, que va generar múltiples preguntes en la discussió del dia posterior: per què l'únic personatge femení amb el qual podríem empatitzar està caricaturitzat amb una veu d'espiguet insuportable? Per què s'ha decidit posar bromes racistes en boca dels personatges? I, sobretot, com s'afronta el fet que el públic rigui amb aquestes bromes? Les espectadores, tenen sempre la mateixa mitjana d'edat i poder adquisitiu?

Tot i que segurament l'objectiu de fer d'aquest *Les tres germanes* l'espectacle inaugural del festival fos un altre, el fet és que, irònicament, aquesta peça condensa a la perfecció els principals problemes que vam trobar en aquest Theatertreffen, sobretot relacionats amb la posició ètica assumida per la majoria de muntatges.

El Theatertreffen es presenta, precisament, com un festival del present, tant pel que fa als temes com a les formes (en les quals es pot veure, per cert, una autèntica aposta per la creació contemporània). No endebades a en Xavier Albertí li agrada dir que el teatre alemany té el termòmetre ben ficat a l'entrecreix de la seva societat. Però tot i que *Die Vernichtung*, de l'autor i director Ersan Mondtag, pretengués posar en relació el sentiment de decadència i pèrdua de les societats occidentals amb l'auge dels nous moviments de dreta, o que *Les tres germanes* es referís constantment a les contradiccions de la generació filla dels hippies, el que vam acabar veient tant aquí com en la majoria dels casos va ser el mateix: un espectacle d'elevat pressupost (inimaginable per a moltes de les participants del Forum), realitzat des d'una perspectiva inequívocament blanca, europea, acomodada i majoritàriament masculina, amb un marcat desinterès per pensar fora del marc mental del seu privilegi.

L'angoixa davant la possible pèrdua d'aquest privilegi va ser una de les preocupacions de fons més reiterades i menys confessades en aquesta edició del festival, en què el motiu estructural del loop va disposar d'un protagonisme sorprenent i gairebé absolut: des de la ritualitat pop de *Die Borderline Prozession* de Kay Voges o els bucles de *Traurige Zauberer* de Thom Luz fins a la repetició incessant d'una mateixa situació a *Real Magic* de Forced Entertainment, la compulsió per la repetició que es va apoderar de la pràctica totalitat dels muntatges presentats pot entendre's com un símptoma de la incertesa experimentada per aquest subjecte europeu privilegiat davant un món que cada cop sembla escapar-se més del seu control.

Tot plegat, en una edició marcada per una forta inquietud sobre el futur immediat, coincidint amb la darrera temporada de Frank Castorf com a director artístic de la Volksbühne (després de vint-i-cinc anys) i de Claus Peymann com a director del Berliner Ensemble (després de divuit anys), i amb la preocupació suscitada per les darreres declaracions de diversos polítics de la formació d'ultradreta AfD (Alternativ für Deutschland) sobre el paper «formador de la identitat nacional» que haurien d'exercir els teatres públics alemanys. El controvertit canvi de direcció artística de la Volksbühne va disposar d'un espai d'expressió propi, amb la programació de *Pfusch*, l'última peça de Herbert Fritsch, en què, després de defensar durant una hora i mitja l'humor més dadà i popular característic del director, s'escenificava l'adéu definitiu a la Volksbühne tal com la coneixíem, tot fent avançar els seus tretze intèrprets fins a prosceni per dir «Tschüss» (adéu) l'un rere l'altre, abans que un pesat teló metàl·lic caigués sobre l'escena amb un so eixordador, sense tornar-se a obrir per més que el públic ho reclamés amb els seus aplaudiments.

Aplaudiments al final de *Die Borderline Prozession*, de Schauspiel Dortmund. Foto: Piero Chiussi.

Les problemàtiques relacionades amb la construcció de la memòria nacional i, per tant, del discurs d'una determinada nació sobre si mateixa, també han constituït l'objecte de reflexió de diverses peces, com l'adaptació de la novel·la *89/90*, escenificada per Claudia Bauer en forma d'oratori, a la manera de Marthaler, sobre la vivència de la unificació alemanya des de la perspectiva de l'Est, o el celebrat espectacle *Five Easy Pieces* de Milo Rau (el vam poder veure aquesta darrera temporada al Teatre Lliure), en què el cas de l'assassí de nens Marc Dutroux es posava en correlació amb el passat colonial belga. La peça no disposava, però, de l'agudesa d'altres muntatges de Rau, i la reflexió va acabar resultant superficial, tot i que l'entusiasme de bona part del públic semblés voler-ho desmentir. Com va expressar enèrgicament una companya del Forum: «Sembla que acabin de descobrir el colonialisme.»

Una de les reflexions més lúcides i honestes a què vaig poder assistir durant el Theatertreffen va tenir lloc, en canvi, dins el programa paral·lel *Shifting Perspectives*, en una galeria d'art adaptada per acollir poc més de trenta-cinc persones. Allà és on, després d'acceptar fer una traducció espontània a l'anglès a petició d'algunes assistents amb dificultats per entendre l'alemany, Julian Warner i Oliver Zahn van presentar *Minstrelsy*, una *lecture performance* que partia del debat sobre el *blackfacing*^[1] per analitzar críticament la construcció de l'alteritat racial i sexual en diverses manifestacions socials i culturals, des dels *minstrel shows* nord-americans fins a la *Willkommenskultur* alemanya i al tractament polític i mediàtic de les agressions de Colònia.

Amb unes mínimes ambicions estètiques, aquesta proposta disposava d'un elevat nivell de rigor i una consciència crítica que moltes de nosaltres vam trobar a faltar tant en les peces seleccionades com en el discurs que transmetia i justificava aquesta selecció. Així doncs, per exemple, quan una de nosaltres va preguntar, durant la discussió amb els i les membres del jurat, per què només una de les deu produccions seleccionades estava dirigida per una dona, va rebre la resposta (inadmissible per part d'un jurat com el del Theatertreffen) que «no ens fixem en el gènere dels directors en fer la selecció, sinó exclusivament en la qualitat de les peces». Cap referència, doncs, a les desigualtats estructurals existents dins el sistema teatral alemany i a la diferència d'oportunitats (segons sexe, raça, procedència, etcètera) per ocupar una posició de poder en un teatre públic com les ostentades per la majoria d'homes directors convidats al festival.

M'he preguntat més d'un cop per què el Forum sembla encaixar tan poc amb el Theatertreffen; amb quina intenció les organitzadores de l'Internationales Forum s'obstinen a reunir, any rere any, un grup tan plural i crític de creadores per convidar-les a un festival que no pretén donar resposta a les seves preguntes. És per pur sadisme? Sigui quin sigui el motiu d'aquesta incongruència, aquesta reunió ens permet veure que no estem soles. I davant l'Internationales Forum, aquí sí, veig un present del qual vull formar part.

[1] El *blackfacing* designa el fet que intèrprets blancs es maquillin per interpretar personatges negres. Tot i que aquesta pràctica ja havia despertat anteriorment diverses protestes a Berlín, va suscitar una gran controvèrsia arran de la selecció de la *Santa Joana dels Escorxadors* del Schauspielhaus Zürich, dirigida per Sebastian Baumgarten, al Theatertreffen de l'any 2013.

Mots clau: alemany (teatre), creació, festivals, Internationales Forum, perspectiva de gènere, Theatertreffen

(Pausa.)

[Textos legals](#)

[Política de cookies](#)

© 2018 revista pausa. Tots els drets reservats

[Qui som](#)

[Enllaços d'interès](#)

Contacte:

pausa@salabeckett.cat

**Diputació
Barcelona**

Institut del Teatre